

SPORMETRE

The Journal of Physical Education and Sport Sciences
Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi

DOI: 10.33689/spormetre.1493230
Research article

Geliş Tarihi (Received): 31.05.2024

Kabul Tarihi (Accepted): 27.01.2025

Online Yayın Tarihi (Published): 30.03.2025

ANTRENÖRLERİN MESLEK ETİĞİ DAVRANIŞLARININ SPORCULARIN PROSOSYAL DAVRANIŞLAR, ANTİSOSYAL DAVRANIŞLAR VE AHLAKİ KARAR ALMA TUTUMLARI İLE İLİŞKİSİ

İhsan Sarı^{1*}, Samet Sağ²

¹Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Sakarya, Türkiye

²Yozgat Bozok Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Yozgat, Türkiye

Öz: Bu araştırmanın amacı antrenörlerin meslek etiği davranışlarının sporcuların prososyal davranışlar, antisosyal davranışlar ve ahlaki karar alma tutumları ile ilişkisini incelemektir. Aktif olarak spor yapan 108 kadın ve 113 erkek olmak üzere toplam 221 sporcu ($X_{yaş}=15.16\pm 2.51$; $X_{deneyim}=4.34\pm 2.74$) gönüllü olarak araştırmaya katılmıştır. Veri toplama aracı olarak Antrenörlük Meslek Etiği Davranışları Ölçeği, Sporda Prososyal ve Antisosyal Davranış Ölçeği ve Altyapı Sporlarında Ahlaki Karar Alma Tutumları Ölçeği kullanılmıştır. Verilerin analizi SPSS 24 paket programında tanımlayıcı istatistikler, Pearson korelasyon analizi ve regresyon analizi ile gerçekleştirilmiştir. Pearson korelasyon analizi sonuçlarına göre; antrenör meslek etiği davranışı rakibe prososyal davranış, hileyi benimseme ve yarışma severliği benimseme ile pozitif yönde anlamlı ilişki gösterirken; takım arkadaşına ve rakibe antisosyal davranışlarla negatif yönde anlamlı ilişkilidir. Regresyon analizi sonuçlarına göre; antrenör meslek etiği davranışları rakibe prososyal davranış, takım arkadaşına ve rakibe antisosyal davranış, hileyi benimseme ve yarışma severliği benimseme değişkenlerini anlamlı bir şekilde açıklamaktadır. Sonuç olarak, antrenörlerin meslek etiği davranışları ile sporcuların prososyal davranışı, antisosyal davranışı ve ahlaki karar alması arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Antrenörlerin meslek etiğine uygun davranışlar sergilemesinin sporcuların ahlaki davranışlar göstermesi açısından önemli olduğu söylenebilir. Elde edilen bulgular ilgili alanyazın doğrultusunda değerlendirilerek bazı öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Antrenör, meslek etiği, sporcu, prososyal-antisosyal davranış, ahlaki karar alma

THE RELATIONSHIP OF COACHES' PROFESSIONAL ETHICAL BEHAVIORS WITH ATHLETES' PROSOCIAL BEHAVIORS, ANTISOCIAL BEHAVIORS AND ATTITUDES TOWARDS MORAL DECISION-MAKING

Abstract: The purpose of this study is to examine the relationship between coaches' professional ethical behaviors and athletes' prosocial behaviors, antisocial behaviors, and attitudes towards moral decision-making. A total of 221 athletes, including 108 females and 113 males ($X_{age}=15.16\pm 2.51$; $X_{experience}=4.34\pm 2.74$), actively engaged in sports, voluntarily participated in the study. Coaches Professional Ethics Behavior Scale, the Prosocial and Antisocial Behavior in Sport Scale, and the Attitudes to Moral Decision-Making in Youth Sport Questionnaire were used as data collection tools. Data analysis was performed using SPSS 24 package program with descriptive statistics, Pearson correlation analysis, and regression analysis. According to the results of Pearson correlation analysis, coaches' professional ethical behaviours had positive and significant relationship with prosocial behavior towards opponents, acceptance of cheating, and acceptance of gamesmanship, while it was negatively related to antisocial behaviors towards teammates and opponents. The results of the regression analysis revealed that coaches' professional ethical behaviours explained a significant amount of variance in prosocial behavior towards opponents, antisocial behavior towards teammates and opponents, acceptance of cheating, and acceptance of gamesmanship. In conclusion, it was determined that coaches' professional ethical behaviors were significantly related to athletes' prosocial behavior, antisocial behavior, and moral decision-making. It can be concluded that coaches' behaviors, suitable to coaching professional ethics, is important for athletes to engage in moral behaviors. The findings were evaluated in line with the relevant literature, and some suggestions were presented.

Keywords: Coach, professional ethics, athlete, prosocial- antisocial behavior, moral decision making

* Sorumlu Yazar: İhsan Sarı, Prof. Dr., E-mail: sarihsan@yahoo.com

GİRİŞ

Antrenörler, sporculara sporun kural ve taktiklerini öğreten, onların yeteneklerini keşfederek ve geliştirerek yarışma ve müsabakalara hazırlayan, stil ve stratejileri öğreten ve uygulatan, kısa orta ve uzun vadeli hedefler belirleyerek sporcularının gelişimlerini takip eden, bilgi ve deneyimlerini sporcular ile paylaşan, takım uyumu ve dayanışma için kardeşlik ortamı oluşturan kişilerdir. Aynı zamanda antrenörler sporcuların eksik olan noktalarını tespit ederek onları hem fiziksel hem de psikolojik olarak karşılaşmalara hazırlarlar (Dolaşır, 2005). Sporcular antrenörlerinin davranışlarını sürekli gözlemleyerek istemeden de olsa kendisine yansıtır. Sporcu ve antrenör arasındaki ilişkinin kalitesi fizyolojik, psikolojik ve sportif performans açısından sporcu etkilemektedir (Davis ve ark., 2018; McGee ve DeFreese, 2019). Bu nedenle, antrenörün sporcu etkileyebilecek en önemli unsurlar içinde olduğu söylenebilir. Bu doğrultuda, 1970'li yıllardan beri antrenörlerin sporculara yönelik davranışları ile ilgili birçok araştırma gerçekleştirilerek çeşitli modeller geliştirilmiştir (Bartholomew ve ark., 2010; Bhavsar ve ark., 2019; Chelladurai, 1978; Côté ve ark., 1999; Smith ve ark., 1977; Turnidge ve Cote, 2020). Bu modeller antrenör davranışlarını ve etkilerini farklı bakış açılarından ayrıntılı şekilde incelemektedir. Son yıllarda antrenörlerin sergilemesi gereken etik davranışlar üzerine yapılan araştırmalarda da artış olduğu görülmektedir (Coale ve Simon, 2020; White ve Reznia, 2019). Bu araştırmalar, antrenörlerin mesleklerinde sergilemesi gereken davranışları etik perspektifinden ele almaktadır.

Antrenör Mesleki Etik Davranışları

Antrenörler sporcu etkileyen önemli bir unsurdur (Davis ve ark., 2018; McGee ve DeFreese, 2019). Bu nedenle antrenörlerin nasıl davrandıkları ve sahip oldukları özellikler sporcular için önemlidir. Antrenörlük sürecinde antrenörlerin sahip olması gereken birçok özellik bulunmaktadır (Gano-Overway ve ark., 2020). Antrenörlük mesleğinin gerekliliklerinden olan bu özellikler; iletişim, insan ilişkileri ve ahlaki boyutun antrenörlük mesleği içindeki önemini vurgulamaktadır. Takımlar ortak bir amacı gerçekleştirmek için bir araya gelirler. Antrenörler ise bu süreçte bilgi ve birikimlerini sporculara aktarırken etkili iletişim becerilerini kullanarak sağlıklı ilişkiler kurmalı ve antrenörlük sürecini ahlaki değerlere uygun şekilde sürdürmelidir (Duffy ve Passmore, 2010; Tepeköylü-Öztürk ve Soytürk, 2019; Yıldız ve Yıldız, 2020). Antrenörlerin sergilediği olumsuz davranışlar sporcuların memnuniyetini ve spor yaparken deneyimledikleri eğlenceyi azaltabilir. Bu olumsuz davranışlar ayrıca sporcuların hayal kırıklığı yaşamasına neden olarak sporu bırakmalarına yol açabilir. Diğer bir deyişle, tüm mesleklerde olduğu gibi antrenörlüğün de evrensel değerlere dayalı bir mesleki etik benimsemesi gerekmektedir (Dolaşır-Tuncel ve Büyüköztürk, 2009).

Tüm profesyonel alanlarda olduğu gibi antrenörlük mesleğinde de etik kavramı önemli bir rol oynamaktadır. Spor ortamındaki en önemli otorite figürü olan antrenörlerin, tamamen teknik ve taktiksel sorumlulukların ötesine geçen mesleki etik sorumlulukları vardır. Bu tür sorumluluklar faulleri tespit etme ve oyunu yönetme, görgü kurallarını öğretme ve takımın fair playe uygun davranışlar sergilenmesini sağlamanın ötesindedir. Antrenörün mesleki etik sorumlulukları spordaki değerler açısından önemli olan erdemlerin ortaya çıkartılması ve bu erdemlerin teşvik edilmesini içeren kapsamlı bir süreci ifade eder (Hurdman ve ark., 2010).

Birçok uluslararası spor federasyonu ve birliği, antrenörlerin saygı, dürüstlük, tarafsızlık, adalet gibi evrensel değerler doğrultusunda davranmalarına yardımcı olmak için mesleki etik ilkeler belirlemiştir. Bu ilkeler incelendiğinde; antrenörlerin dil, din, ırk, yaş ve cinsiyet açısından ayırım yapmadan sporcuları tehlikeden korumaları, antrenörlük yetkisini kötüye kullanmamaları, harcamaları dürüstlük içerisinde yapmaları, performans artırıcı yasaklı madde

kullanma konusunda sporculara müsamaha göstermemeleri, antrenörlük mesleğine saygı duyarak her türlü iletişimde uygun davranışlarda bulunmaları, antrenörlüğü bir uzmanlık alanı olarak görüp antrenörlük ilkelerine uygun hareket etmeleri, toplumdaki antrenörlük algısına zarar vermemeleri, sahip oldukları özellikleri abartmamaları ve çalıştıkları bireylerle iletişimlerinde saygı ve sevgiye önem vermeleri gibi davranışların antrenörlerin mesleki etik davranışları olarak ele alındığı görülmektedir (Lyle, 2002; Mackenzie, 2001; Sevim ve ark., 2001; International Coach Federation, 2003). Antrenörlerin mesleki etik ilkeleri benimseyerek davranışlarında bu ilkelerden yola çıkmaları gerekmektedir. Antrenörlerin davranışlarına yol gösteren etik ilkeleri bilmeleri noktasında eğitim büyük önem taşımaktadır (Certel ve ark., 2018).

Uluslararası alan yazında antrenör meslek etiği konusunun uzun yıllardır incelendiği görülmektedir. Örneğin; 1998 yılında yapılan bir araştırmada Kanada Antrenörlük Derneği'nin (The Canadian Professional Coaching Association) antrenörük alanı için geliştirdiği etik ilkelerin kapsam ve geçerliliğinin belirlenmesini amaçlanmıştır (Haney ve ark., 1998). Çalışma sonucu; antrenörlük mesleğinin etik standartlarının sürekli olarak gözden geçirilmesi ve güncellenmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Böylece etik davranışların antrenörlük mesleğinde teşvik edilmesi ve sürdürülmesi için Kanada Antrenörlük Derneği'nin belirlemiş olduğu etik ilkelerin toplumsal gerçeklikleri ve normları daha iyi yansıtacak şekilde geliştirilmesi hedeflenmiştir. Ülkemizde bu alanda yapılan çalışmalar incelendiğinde ise 2009 yılında Antrenörlerin Mesleki Etik İlkeleri Ölçeği'nin geliştirildiği görülmektedir (Dolaşır-Tuncel ve Büyüköztürk, 2009). Ardından, Antrenörlerin Etik Dışı Davranışları ile İlgili Sporcu Algısı Ölçeği (Güven ve Erman, 2012) ve son olarak Antrenörlük Meslek Etiği Davranışları Ölçeği (Kayır ve Özbek, 2019) geliştirilmiştir. İfade edilen ölçme araçlarının geliştirilmesi bu konuda ülkemizde yapılan araştırmalara kolaylık sağlamıştır. Bu doğrultuda, son yıllarda antrenörün mesleki etik davranışları ile ilgili çalışmaların arttığı fakat bu çalışmaların hala sınırlı sayıda olduğu söylenebilir. Ülkemizde yapılmış olan sınırlı sayıda araştırma incelendiğinde; Çeviker'in (2013) Ankaralı amatör Süper Lig futbolcularında yaptığı araştırmada mesleki etik ilkelere uygun antrenör davranışlarının sporcular üzerinde olumlu etkileri olduğu belirlenmiştir. Güvendi, Kayan ve Tosun'un (2022) çalışması da antrenörlerin meslek etiğine uygun davranışlar sergilemesinin antrenör sporcu ilişkisini olumlu olarak etkilediğini göstermektedir. Bir başka çalışmada ise bedensel engelli spor kulüplerinde görev yapan antrenörlerin mesleki etik ilkelere uydukları sonucuna ulaşılmıştır (Çeviker, 2017). Kadın güreşçilere göre antrenörlerin mesleki etik ilkelere uyma düzeylerinin değerlendirildiği araştırmada ise antrenörlerin mesleki etik ilkelere orta düzeyde uydukları belirtilmiştir (Tapan, 2020). Voleybol antrenörlerinin meslek etiği davranışlarının ise yüksek olduğu bulunmuştur (Atlı ve ark., 2022). Son olarak, antrenör ve sporcuların antrenörlerin meslek etiğine uyma düzeylerine ilişkin görüşleri yaş, eğitim, spor yaşı gibi demografik değişkenler açısından ele alınmıştır (Kayır ve Özbek, 2019). Spor deneyimi daha az ve eğitim düzeyi daha düşük sporcularla kıyaslandığında, daha deneyimli ve eğitim düzeyi daha yüksek sporcular antrenörlerin meslek etiğine daha az uyduklarını belirtmiştir. Kadın antrenörler ise, erkek antrenörlere göre meslek etiğine daha çok uyduklarını ifade etmiştir (Kayır ve Özbek, 2019). Özetle, Türkiye'de antrenörlerin mesleki etik davranışlarına yönelik araştırmalarda bir artış olduğu söylenebilir. Bu araştırmalarda, sporcuların antrenörlerinin etik davranışlarını nasıl algıladıkları; antrenörlerin etik ilkeleri ne derecede benimsediği ve bu davranışların sporculara etkileri gibi konulara odaklanılmıştır.

Sporcuların Ahlaki Karar Alma Tutumları

Ahlak; insanların iyi-kötü, doğru-yanlış gibi değer yargılarını düzenleyen evrensel nitelikteki değerlendirmelerdir. Toplumdaki her insan gibi sporcular da ahlaki kurallara uymak zorundadır (Sivrikaya ve Sivrikaya, 2020). Sportif mücadelenin kazanmaya odaklı olması sporcuların

ahlaki karar almasını olumsuz etkileyebilmektedir (Bureau ve ark., 2012; Tanrıverdi, 2012). Bu nedenle sporcular, maç içerisinde kazanmak adına her türlü hile ve yalana başvurma yönelimi gösterebilmektedir (Lickona, 1996). Kazanma içgüdüleriyle birlikte sporcular her türlü doping sayılabilecek yasaklı maddeyi kullanabilmekte ve ırkçılık gibi insanlık dışı davranışları sergileyebilmektedir (Jang, 2013).

Ahlaki gelişimin bilişsel gelişime paralel olarak gelişmesi beklenir. Bu gelişimin neticesinde bireyler, neyin doğru neyin yanlış olduğu konusundaki ahlaki ikilemleri algılar ve çözerler (Kohlberg, 1964). Bu doğrultuda, spor yapan bireyler yaşları ilerledikçe ahlaki olgunluğa erişip ahlaki davranışlar sergilemektedir (Altın ve Özşarı, 2017). Spor ortamlarında yeterli öz kontrole sahip olduğunda alınan kararlar daha ahlakidir (Furley ve ark., 2013). Ahlaki karar alma tutumu, diğer insanlarla ilişkilerimizi ve toplumdaki konumumuzu belirlemede çok önemlidir (Sarı ve Köleli, 2020). Sporcuların, evrensel ahlaki değer yargılarını kabullenmeleri ve bunu spor müsabakalarına yansıtmaları spor etiğinin temel prensibidir (Tanrıverdi, 2012).

Bireylerin ahlaki karar almaları birçok alanda üzerinde durulan önemli bir konudur. Bu nedenle, ahlaki özelliklerin geliştirilmesine yönelik eğitim programları tasarlanarak işlevsellikleri test edilmiştir. Bu eğitim programları, bireylerin ahlaki yargı ve davranışlarını olumlu yönde şekillendirmede önemli bir rol oynamaktadır. Eğitim programlarının bireylerin ahlaki ve etik gelişimine katkı sağladığını vurgulayan araştırmalar, bu eğitimlerin önemini ortaya koymaktadır. Örneğin, Gibbons ve arkadaşları (1995) tarafından ilkökul öğrencilerine yönelik olarak uygulanan "Çocuklar için Adil Oyun" programı, öğrencilerin ahlaki gelişimini desteklemeyi hedeflemiştir. Bu program sayesinde, katılımcı öğrencilerin kurallara uyma, sorumluluk alma ve başkalarına saygı gösterme gibi davranışlarında, kontrol grubuna göre belirgin bir artış gözlemlenmiştir. Benzer şekilde, Goldberg ve arkadaşlarının (2000) geliştirdiği "ATLAS" programı, ergen sporculara steroid kullanımının zararları hakkında bilgilendirme yaparak sağlıklı davranışların benimsenmesini amaçlamıştır. Bu eğitime katılan sporcuların, steroid kullanımında kontrol grubuna kıyasla önemli bir düşüş sergilediği tespit edilmiştir. Proios (2013) ise cimnastikçilere yönelik hedef belirleme ve etik karar verme üzerine bir eğitim programı uygulamıştır. Eğitimin ardından sporcuların daha ahlaklı hedefler belirlediği ve etik karar verme konusunda geliştikleri belirlenmiştir (Proios, 2013). Bu çalışmalar, ahlaki karar almanın önemini vurgulamakta ve bireylerin ahlaki karar almalarını olumlu yönde değiştirmeye yönelik ortaya koyulan çabaları göstermektedir.

Sporda Prososyal ve Antisosyal Davranışlar

Sporcuların ahlaki gelişimine odaklanan çalışmalar gün geçtikçe artmakta ve bilim dünyasında yoğun ilgi görmektedir (Gürpınar, 2014). Sporcuların prososyal ve antisosyal davranışları da sporda ahlak konusu içinde ele alınan önemli bir başlıktır (Kavussanu ve Boardley, 2009). Özellikle, rakip oyuncuyu itmek veya kışkırtmak gibi saldırgan veya ahlaki açıdan olumsuz diğer davranışlar araştırılarak bunların nasıl engellenebileceği üzerine araştırmalar yapılmıştır (Kavussanu ve Boardley, 2009). Araştırmacılar ayrıca hem olumlu hem de olumsuz sosyal davranışları incelenmiş ve ahlak kavramını hem önleyici hem de bilinçli ahlak olmak üzere iki yönüyle ele almıştır (Kavussanu ve Boardley, 2009; Shields ve ark., 2007). Önleyici ahlak, sporcuların olumsuz, etik olmayan veya sportmenlik dışı davranışlardan kaçınmasını ifade eder. Bu tür ahlak anlayışı, "yapılmaması gerekenleri yapmamak" olarak özetlenebilir. Örneğin; rakibi tahrik edici hareketlerden uzak durmak. Bilinçli ahlak, sporcuların aktif olarak olumlu, etik ve sportmence davranışlar sergilemesini ifade eder. Bu tür ahlak anlayışı, "yapılması gerekenleri yapmak" olarak özetlenebilir. Örneğin; rakibe saygı göstermek ve onu desteklemek. Özellikle spor branşları üzerine yapılan çalışmalarda prososyal davranış ve antisosyal davranış terimleri, bu iki ahlak boyutunu (önleyici ahlak-bilinçli ahlak) ifade etmek için kullanılmıştır (Kavussanu ve ark., 2006). Prososyal davranışlar; bir başka kişiye ve kişilere yardım etmeye

veya bunlara fayda sağlamaya yönelik gönüllü hareketler olarak tanımlanırken, antisosyal davranışlar ise; başka bir kişi veya kişilere zarar vermeyi ya da onlara dezavantaj yaratmayı amaçlayan bilinçli hareketler olarak tanımlanmaktadır (Sage ve ark., 2006). Spor ortamında yaralanan rakip sporcuya yardım etmek prososyal davranışa (aynı zamanda centilmenliğe) örnek olarak gösterilirken, rakip sporcuya bilinçli bir şekilde faul yapmak ise antisosyal davranış olarak sınıflanmaktadır (Damon ve ark., 2006).

Prososyal ve antisosyal davranışların spor alanındaki önemi anlaşıldıkça bu konudaki araştırmalar ve gerçekleştirilen uygulamalar artmıştır. Bu doğrultuda, sporcuların prososyal davranışlarını artırmak ve antisosyal davranışlarını engellemek amacıyla müdahale programları geliştirilmiştir. Uygulanan müdahale programları prososyal davranışları teşvik etme ve antisosyal eğilimleri azaltma konusunda etkili olmuştur (Caprara ve ark., 2015; Rutten ve ark., 2010; Sukys ve ark., 2017). Örneğin, Sukys ve arkadaşları (2017) tarafından gençlerde prososyal davranışları artırmaya yönelik uygulanan müdahale programının prososyal davranışları belirgin bir şekilde artırdığı bulunmuştur. Benzer şekilde, Caprara ve arkadaşları (2015) tarafından yürütülen çalışmaya göre, müdahale programına katılan gençlerin prososyal davranışlarında, kişilerarası öz-yeterlik inançlarında ve uyum düzeylerinde artış yaşandığı; fiziksel saldırganlıklarında ise azalma olduğu belirlenmiştir. Ayrıca, katılımcıların sözel saldırganlık düzeylerindeki azalmanın, prososyal davranışlardaki artıştan kaynaklandığı belirlenmiştir. Rutten ve arkadaşları (2010) tarafından 10-18 yaş arası erkek futbolculara verilen eğitim sonucunda ise, sporcuların hem saha içinde hem de saha dışında anti sosyal davranışları azalmış; prososyal davranışları ise artmıştır. Bu bulgular genel olarak, özellikle prososyal davranışların teşvik edilmesinin ve antisosyal eğilimlerin azaltılmasının mümkün olduğunu göstermektedir.

Türkiye'de spor psikolojisi alanında prososyal ve antisosyal davranışlara yönelik araştırmalar son yıllarda ivme kazanmıştır. Bu çalışmalar, konunun farklı boyutlarını aydınlatmaları açısından önem taşımaktadır. Örneğin, bazı araştırmalar sporcuların demografik özellikleri açısından prososyal ve antisosyal davranışları ele almıştır (Alemdağ, 2018; Turkay, 2021; Yarayan ve ark., 2020). Turkay (2021) futbolcuların eğitim durumlarına göre prososyal davranışların anlamlı düzeyde farklılaştığını; ancak antisosyal davranışlarda bir farklılık olmadığını ortaya koymuştur. Alemdağ (2018) ise futbol oynama yılı arttıkça prososyal davranış eğiliminin arttığını; antisosyal davranış eğiliminin azaldığını belirtmiştir. Yarayan ve ark. (2020), sporculuk seviyesi arttıkça (amatör, profesyonel ve milli) takım arkadaşına ve rakip takım oyuncusuna prososyal davranışların arttığını; sporculuk seviyesi azaldıkça da sporcuların daha çok antisosyal davranışlar sergilediğini tespit etmiştir. Bununla birlikte, prososyal ve antisosyal davranışlar sporcuların çeşitli psikolojik özellikleri açısından da incelenmiştir (Özdemir, 2019; Polat ve Kaynak, 2022; Yazıcı, 2022). Bu bağlamda, mükemmeliyetçilik (Özdemir, 2019), saldırganlık, öfke (Yazıcı, 2022) ve spora bağlılık (Polat ve Kaynak, 2022) gibi değişkenlerin sporcuların prososyal ve antisosyal davranışlarla ilişkili olduğu belirtilmiştir. Örneğin, Özdemir (2019) mükemmeliyetçiliğin alt boyutları olan kişisel standartlar, hatalarla aşırı ilgilenme ve algılanan aile baskısının prososyal ve antisosyal davranışlarla ilişkisini incelemiştir. Kişisel standartların takım arkadaşlarına yönelik prososyal davranışları pozitif yönde yordadığı; hatalarla aşırı ilgilenmenin ise rakibe yönelik prososyal davranışları negatif yönde yordadığı ortaya konmuştur. Ayrıca, algılanan aile baskısının rakibe yönelik antisosyal davranışlarla pozitif ilişkili olduğu belirlenmiştir (Özdemir, 2019). Bir diğer araştırmada ise, sporda saldırganlık ve öfkenin prososyal davranışlarla negatif; antisosyal davranışlarla pozitif ilişkili olduğu belirtilmiştir (Yazıcı, 2022). Polat ve Kaynak (2022), sporcuların spora bağlılık seviyelerinin artmasıyla antisosyal davranışların azaldığını ve prososyal davranışların arttığını gözlemlemiştir. Son olarak, çevresel sosyal faktörlerin sporcuların prososyal ve antisosyal

davranışlarında rolü de araştırmacıların ilgilendiği diğer bir konu olmuştur. Bu doğrultuda, anne baba tutumu (Orhan ve ark., 2023) ve antrenör-sporcu ilişkisi (Orhan ve Salman, 2021) gibi çevresel sosyal faktörlerin, sporcuların prososyal ve antisosyal davranışları ile ilişkili olduğu belirlenmiştir.

Antrenör Mesleki Etik Davranışının Sporcuların Ahlaki Karar Alma Tutumu ve Prososyal/Antisosyal Davranışları ile İlişkisi

Sporun genel amaçlarından bazıları; erdemli, ahlaki değerlere sahip, mutlu, sağlıklı ve hayatında bir şeyler üretebilen gençler yetiştirmektir. Bu bağlamda spor, insanlara ahlaki ikilemleri çözümlene ve sorumluluk alma, doğruluk ve dürüstlük gibi özellikler açısından kendilerini geliştirme fırsatı sunmaktadır (Anderson-Butcher, 2019; Woods 2011). Spor ortamında spor etiğinin öğretilmesi ve bu öğretilenlerin birey tarafından benimsenerek onun tüm yaşamına yansıtması önemlidir (Gülcan, 2015). Bu durum, sporda dürüst oyun oynamamız ve doğru davranışlar sergilememiz gerektiğini gösterir (Durak, 2011). Antrenörler sporcuları ile birçok alanda etkileşimde bulunur. Bu nedenle, antrenörler sporcuların ahlaki davranışlarını etkileyebilir. Günümüze kadar yapılmış olan araştırmalar, antrenör-sporcu ilişkisinin niteliği ile sporcuların ahlaki gelişimi arasında anlamlı bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır. Peláez ve arkadaşları (2013), antrenör-sporcu ilişkisi güçlendikçe, sporcuların antrenörlerinin ahlaki standartlarını daha fazla benimseme eğiliminde olduklarını tespit etmiştir. Benzer şekilde, Güllü'nün (2018) ve Güllü ve arkadaşlarının (2021) çalışmalarına göre, antrenör-sporcu arasındaki ilişki kalitesinin artmasıyla sporcuların sportmenlik yönelimleri de artmaktadır. Ayrıca, antrenör-sporcu ilişkisinin kalitesi yüksek ise sporcuların daha düşük seviyede saldırganlık gösterdiği tespit edilmiştir (Worthy, 2017). Sporcu ve antrenör arasındaki olumlu ilişki sporcuların olumlu sosyal davranışlar benimsemesini sağlamaktadır (Cairney ve ark., 2018). Benzer şekilde, antrenör-sporcu etkileşimi olumlu olduğunda sporcuların daha az antisosyal davranış ve daha çok prososyal davranış sergileyeceği bulunmuştur (Rutten ve ark., 2007). Son olarak, antrenörlerin kazanma beklentilerinin oyuncuların adil oyun davranışını etkilediği ve bu durumun özellikle tecrübesiz sporcularda daha belirgin olduğu gözlemlenmiştir (Stornes, 2001).

Antrenörler takımlardaki liderlerdir ve sporcular için bir rol model konumundadırlar. Dolayısıyla antrenörün mesleki etik davranışlar sergilemesi sporcunun o anki ve gelecekte sergileyeceği davranışları etkileyebilir. Bu araştırmanın odak noktasındaki özellik antrenörlerin mesleki etik davranışlarıdır. Bu doğrultuda, ulusal alan yazında bu konuyu inceleyen araştırmaların genellikle betimsel olduğu ve sadece sporcu algısına göre antrenörün etik davranışlarının incelendiği görülmektedir (Çeviker, 2013; Çeviker, 2017; Tapan, 2020). Bazı çalışmalarda ise antrenörün meslek etiğine uygun davranışları yalnızca sporcuların demografik özellikleri açısından ele alınmıştır (Kayır ve Özbek, 2021). Bazı araştırmalarda ise olumlu davranışlar yerine olumsuz davranışlar ele alınarak antrenörün etik dışı davranışları incelenmiştir. Bu araştırmalar, antrenörün etik dışı davranışları ile sporcuların ahlaki özellikleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir (Güllü, 2023; Güvendi ve Işım, 2019; Güvendi ve Keskin, 2020; Sarıkol, 2021). Yazarların bilgisi dâhilinde bu ilişki üzerine ulusal alan yazında dört araştırma bulunmaktadır. Bu araştırmaların üç tanesi antrenörlerin etik dışı davranışlarının sporcuların ahlaktan uzaklaşmaları ile ilişkisini incelemiştir (Güllü, 2023; Güvendi ve Işım, 2019; Sarıkol, 2021). Araştırma sonuçlarına göre antrenörün etik dışı davranışı ile sporcuların ahlaktan uzaklaşması arasında pozitif ilişki bulunmaktadır (Güllü, 2023; Güvendi ve Işım, 2019; Sarıkol, 2021). Diğer araştırmada ise antrenörlerin etik dışı davranışının sporcuların saldırganlık ve öfkesi ile ilişkisi ele alınarak antrenörlerin etik dışı davranışı ile sporcuların saldırganlık ve öfkesi arasında pozitif ilişki olduğu belirlenmiştir (Güvendi ve Keskin, 2020). Ülkemizde gerçekleştirilen bu dört araştırmanın da antrenörlerin etik dışı davranışları ile ilgili olduğu

görülmektedir. Yani, antrenörlerin meslek etiği açısından olumsuz davranışlarının sporcuların ahlaki özellikleri ile ilişkisi incelenmiştir. Fakat, antrenörün mesleki etikle ilgili sergilediği davranışları olumlu bir bakış açısından ele alan “antrenör meslek etiği” davranışlarının sporcuların ahlaki özellikleri ile ilişkisini inceleyen bir çalışma bulunmamaktadır. Bu bağlamda, bu araştırmanın amacı sporcuların algısına göre antrenörün meslek etiği davranışlarının, sporcuların prososyal davranışları, antisosyal davranışları ve ahlaki karar alma tutumları ile ilişkisini belirlemektir.

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Bu çalışmada ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Bu model, bir değişkeni etkileyebilecek faktörler ile o değişken arasındaki ilişkileri bulmayı amaçlar. İlişkisel tarama modeli, bağımsız değişkenlerin bağımlı değişken üzerindeki olası etkilerini ve bu etkileşimlerin nasıl gerçekleştiğini düzenli bir şekilde inceleyerek, karmaşık ilişki ve etkileşim yapılarını anlamada önemli bir araştırma yöntemidir (Creswell ve Creswell, 2017). Bu model sayesinde değişkenler arasındaki karşılıklı etkileşimler ve neden-sonuç ilişkileri ortaya konabilir. Ayrıca ilişkisel tarama modeli, incelenen konunun çok yönlü doğasının anlaşılmasını ve değişkenler arasındaki ilişkilerin detaylı bir şekilde araştırılmasını sağlar.

Araştırma Grubu

Bu çalışmada incelenen değişkenler sporcu algısına göre değerlendirilmiştir. Bu nedenle veriler sporculardan elde edilmiştir. Araştırma grubu, takım ve bireysel sporları yapmakta olan sporculardan oluşmaktadır. Araştırmaya 108 kadın ($X_{\text{yaş}}=16.73\pm 5.17$; $X_{\text{deneyim}}=5.97\pm 3.89$; $X_{\text{haftalık antrenman sayısı}}=4.16\pm 2.12$; $X_{\text{haftalık antrenman saati}}=6.92\pm 4.70$) 113 erkek ($X_{\text{yaş}}=15.16\pm 2.51$; $X_{\text{deneyim}}=4.34\pm 2.74$; $X_{\text{haftalık antrenman sayısı}}=4.20\pm 1.41$; $X_{\text{haftalık antrenman saati}}=7.57\pm 3.43$) olmak üzere toplam 221 sporcu katılmıştır ($X_{\text{yaş}}=15.94\pm 3.84$; $X_{\text{deneyim}}=5.15\pm 3.31$; $X_{\text{haftalık antrenman sayısı}}=4.18\pm 1.79$; $X_{\text{haftalık antrenman saati}}=7.26\pm 4.10$). Örneklem yöntemi olarak kolay ulaşılabilir durum örnekleme kullanılmıştır.

Yeterli örneklem sayısının belirlenmesi için GPower programıyla güç analizi yapılmıştır. Araştırmada, bağımsız değişkenlerin bağımlı değişken üzerindeki yordayıcı etkisi çoklu doğrusal regresyon analizi ile değerlendirileceği için GPower programında test grubu olarak F testi ile doğrusal çoklu regresyon analizi seçilmiştir. Etki büyüklüğü=0.15, $\alpha=0.05$, test gücü $(1-\beta)=0.95$, bağımsız değişken sayısı=5 olacak şekilde örneklem sayısı hesaplanmıştır. Analiz sonucuna göre gerekli olan minimum örneklem sayısı 138 olarak belirlenmiştir. Bu sonuca göre çalışmada ulaşılan örneklem miktarının analizler için yeterli olduğu sonucuna varılmıştır.

Veri Toplama Araçları

Antrenörlük Meslek Etiği Davranışları Ölçeği: Ölçek sporcuların algısına göre antrenörlerin meslek etiği davranışlarını ölçmek amacıyla Kayır ve Özbek (2019) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek antrenörlerin sergileyebileceği çeşitli etik davranışlar içermektedir. Sporcular kendi antrenörlerinin bu davranışlara ne düzeyde uyduğunu işaretlemektedirler. Ölçek ifadelerinin değerlendirilmesi 5’li Likert tipi derecelendirme ile yapılmıştır (1=Hiç Uymaz; 5=Tam Uyar). Ölçek toplam 19 madde ve 4 alt boyuttan (Profesyonellik, Saygı, Sorumluluk, Hoşgörü) oluşmaktadır. Profesyonellik alt boyutu antrenörlerin mesleki davranış ve tutumlarını, profesyonel standartlara uygun şekilde hareket etme ve mesleki gereklilikleri icra ederken gösterdikleri uzmanlığı ölçer (Örnek madde: Mesleği ile ilgili kendini geliştirme). Saygı alt boyutu antrenörlerin sporcularına, meslektaşlarına, hakemlere ve diğer tüm sporla ilgili kişilere

gösterdikleri saygıyı ölçer (Örnek madde: Hakem kararlarına saygı gösterme). Sorumluluk alt boyutu antrenörlerin mesleki görev ve yükümlülüklerini yerine getirme yeteneklerini ve istekliliklerini ölçer (Örnek madde: Sporcuları performans artırıcı yasaklı madde kullanımından koruma). Hoşgörü alt boyutu antrenörlerin farklılık ve çeşitlilik karşısında gösterdikleri hoşgörüyü ölçer (Örnek madde: Başarısız sporcusuna anlayış gösterme). Puanların artması, antrenörlerin meslek etiği davranışlarına uyma düzeyinin yüksek olduğunu göstermektedir. Güvenirlik için hesaplanan Cronbach alfa katsayısı ölçeğin geneli için .96, profesyonellik alt boyutu için .94, saygı alt boyutu için .84, sorumluluk alt boyutu için .81 ve hoşgörü alt boyutu için ise .78 olarak hesaplanmıştır (Kayır ve Özbek, 2019).

Sporda Prososyal ve Antisosyal Davranış Ölçeği (PABSS): Ölçek, sporcuların prososyal ve antisosyal davranışlarını belirlemek amacıyla Kavussanu ve Boardley (2009) tarafından geliştirilmiştir. Ölçeğin Türkçe'ye uyarlaması Sezen-Balçıkınlı (2013) tarafından yapılmıştır. Prososyal davranış genellikle başkalarına yardımcı olma, iş birliği yapma, paylaşma gibi davranışları ifade eder. Antisosyal davranış genellikle başkalarına zarar verme, haksızlık yapma, kuralları ihlal etme gibi davranışları ifade eder. Ölçeğin maddelerinin değerlendirilmesi 5'li Likert tipi derecelendirme ile yapılmıştır (1=Hiç; 5=Oldukça Sık). Ölçek toplam 20 madde ve 4 alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçek boyutları; takım arkadaşına prososyal davranış, rakibe prososyal davranış, takım arkadaşına antisosyal davranış ve rakibe antisosyal davranıştır. Takım arkadaşına prososyal davranış alt boyutu, sporcuların takım arkadaşlarına yönelik yardımcı ve işbirlikçi davranışlarını ölçer (Örnek madde: Takım arkadaşımı cesaretlendirdim). Rakibe prososyal davranış, sporcuların rakiplerine karşı gösterdikleri saygılı ve adil davranışları ölçer (Örnek madde: Yere düşen rakibime yardım ettim). Takım arkadaşına antisosyal davranış alt boyutu, sporcuların takım arkadaşlarına karşı gösterdikleri zarar verici veya düşmanca davranışları ölçer (Örnek madde: Takım arkadaşımı eleştirdim). Rakibe antisosyal davranış alt boyutu ise, sporcuların rakiplerine karşı gösterdikleri düşmanca veya haksız davranışları ölçer (Örnek madde: Rakibime kasten faul yaptım). Takım arkadaşı ve rakibe karşı prososyal davranış puanlarının artması sporcuların olumlu davranışlarını yansıtırken, antisosyal davranış puanlarının artması sporcuların olumsuz davranışlarının daha yüksek olduğunu ifade etmektedir. Ölçeğin güvenilirliğini belirlemek için hesaplanan Cronbach alfa katsayıları; takım arkadaşına prososyal davranış alt boyutu .70, rakibe prososyal davranış alt boyutu .72, takım arkadaşına antisosyal davranış alt boyutu .72, rakibe antisosyal davranış alt boyutu .75 olarak hesaplanmıştır (Sezen-Balçıkınlı, 2013).

Altyapı Sporlarında Ahlaki Karar Alma Tutumları Ölçeği: Ölçek sporcuların ahlaki karar alma tutumlarını belirlemek amacıyla Lee ve ark. (2007) tarafından geliştirilmiştir. Ölçeğin Türkçe'ye uyarlanması Gürpınar (2014) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin maddelerinin değerlendirilmesi 5'li Likert tipi derecelendirme ile yapılmıştır (1=Kesinlikle Katılmıyorum, 5=Kesinlikle Katılıyorum). Ölçek toplam 9 maddeden ve 3 alt boyuttan (Hileyi Benimsemek, Yarışmaseverliği Benimsemek, Adilce Kazanmayı Korumak) oluşmaktadır. Hileyi benimsemek: sporcuların hile yapma eğilimlerini ölçer (Örnek madde: Sporcuların hile yapma eğilimlerini ölçer. Yarışmaseverliği benimsemek: sporcuların rekabetçi doğalarını ve kazanma hırslarını ölçer (Örnek madde: Bazen rakibimi tahrik etmeye çalışırım). Adilce kazanmayı korumak: sporcuların adil oyunu ve etik davranışları ne kadar değer verdiğini ölçer (Örnek madde: Kazanmak ve kaybetmek hayatın bir parçasıdır). Ölçekten alınan puanın yüksekliği, sporcuların ahlaki karar alma tutumlarının daha olumlu; düşük puanlar ise daha olumsuz olduğu anlamına gelmektedir. Ölçeğin güvenilirlik analizi sonuçlarına göre Cronbach alfa katsayıları; hileyi benimsemek alt boyutu .77, yarışmaseverliği benimsemek .67, adilce kazanmayı korumak alt boyutu .59 olarak hesaplanmıştır (Gürpınar, 2014).

Verilerin Toplanması

Bu araştırma kapsamında, Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi Etik Kurulu'ndan 12.05.2023 tarih ve 83938 sayılı onay alınmıştır. Veri toplama süreci çevrimiçi olarak gerçekleştirilmiştir. Katılımcılar Google Forms aracılığıyla oluşturulan çevrimiçi veri toplama formuna kişisel bilgisayarları veya akıllı telefonları vasıtasıyla erişim sağlamışlardır. Ölçeklerin doldurulması, katılımcılar açısından ortalama 5 ila 10 dakika sürmüştür. Çevrimiçi veri toplama yönteminin tercih edilmesi, katılımcılara zaman ve mekân kısıtlaması olmaksızın araştırmaya katılma imkânı sunmaktadır. Ayrıca verilerin otomatik olarak dijital ortamda kaydedilmesini sağlayarak veri girişi aşamasında oluşabilecek hataları minimize etmekte ve veri bütünlüğünü korumaktadır.

Verilerin Analizi

Verilerin analizi, IBM SPSS Statistics 24 (IBM SPSS Corp., Armonk, NY, ABD) paket programı kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Eksik veya hatalı veri girişi kontrolünün ardından, analize dahil edilen verilerin basıklık ve çarpıklık değerleri incelenmiştir. Bollen (2014) tarafından önerilen kriterlere göre çarpıklık ve basıklık değerinin uygun aralıkta olduğu belirlenerek verilerin normal dağılım gösterdiği kabul edilmiş ve yapılan analizlerde parametrik testler uygulanmıştır. Regresyon analizinin varsayımlarından biri olan uç değer kontrolü için ise Cook uzaklık değeri kullanılmıştır. Araştırmada, Cook uzaklık değerleri .061 ile .333 arasında değişmektedir. Cook ve Weisberg (1982) tarafından belirtildiği üzere; bu değer 1'den küçük olması, veri setinde uç değer bulunmadığını göstermektedir. Ayrıca regresyon analizinde bağımsız değişkenler arasında 0.90'dan daha büyük bir korelasyon olması durumu çoklu bağlantı olarak değerlendirilmektedir. Çoklu bağlantı, regresyon analizinde istenmeyen bir durumdur (Pallant, 2013). Bu araştırma kapsamında gerçekleştirilen analizlerinde, bağımsız değişkenler arasındaki en yüksek korelasyon katsayısı 0.59 olarak bulunmuştur. Bu sonuç, veri setinde çoklu bağlantı sorunu olmadığını göstermektedir. Analizlerde istatistiksel anlamlılık düzeyi 0.05 olarak belirlenmiştir. Verilerin analizinde tanımlayıcı istatistikler, Pearson Korelasyon analizi ve enter yöntemi ile gerçekleştirilen çoklu doğrusal regresyon analizi kullanılmıştır. Pearson korelasyon analizinde elde edilen “r” katsayısı için; 0.1-0.3= Düşük, 0.3-0.5=Orta, 0.5-1=Yüksek korelasyon olarak değerlendirilmiştir (Cohen, 2013).

BULGULAR

Araştırmaya katılan sporcuların algısına göre antrenör meslek etiği davranışı, prososyal ve antisosyal davranış ve ahlaki karar alma tutumu puanlarının minimum, maksimum, ortalama ve standart sapma değerleri tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1. Değişkenlere ait tanımlayıcı istatistikler

	Değişkenler	Minimum	Maksimum	Ortalama	SS
Antrenör Meslek Etiği Davranışı	Profesyonellik	2.78	5.00	4.60	.47
	Saygı	2.25	5.00	4.42	.65
	Sorumluluk	3.67	5.00	4.86	.28
	Hoşgörü	1.33	5.00	4.46	.73
	Meslek Etiği Toplam	2.91	5.00	4.59	.42
Prososyal- Antisosyal Davranış	Takım Arkadaşına Prososyal Davranış	2.00	5.00	4.54	.50
	Rakibe Prososyal Davranış	1.00	5.00	4.05	.89
	Takım Arkadaşına Antisosyal Davranış	1.00	5.00	1.83	.82
	Rakibe Antisosyal Davranış	1.00	5.00	1.99	.87
Ahlaki Karar Alma Tutumu	Hileyi Benimseme	1.00	5.00	4.18	1.07
	Yarışma Severliği Benimseme	1.00	5.00	3.46	1.25
	Adilce Kazanmayı Korumak	1.00	5.00	4.46	.74

Değişkenlere ait tanımlayıcı istatistikler tablo 1’de incelendiğinde antrenör meslek etiği davranışlarında en yüksek ortalamanın sorumluluk alt boyutunda; en düşük ortalamasının ise saygı alt boyutunda olduğu görülmektedir. Prososyal davranışlar değerlendirildiğinde ise takım arkadaşına prososyal davranış puan ortalaması rakibe prososyal davranışa ait ortalamadan daha yüksektir. Antisosyal davranışlarda ise rakibe antisosyal davranış puan ortalaması takım arkadaşına antisosyal davranış puan ortalamasından daha yüksektir. Ahlaki karar alma tutumu alt boyutlarında ise, en yüksek ortalama adilce kazanmayı korumak boyutunda; en düşük puan ise yarışmaseverliği benimseme boyutundadır.

Tablo 2. Değişkenler arasındaki ilişkiye ait korelasyon analizi

Değişkenler	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)
1.Profesyonellik	1										
2.Saygı	.54*	1									
3.Sorumluluk	.32*	.43*	1								
4.Hoşgörü	.60*	.49*	.30*	1							
5.Meslek Etiği Toplam	.80*	.82*	.56*	.84*	1						
6.Takım Arkadaşına Prososyal Dav.	.09	.11	.06	.07	.11	1					
7.Rakibe Prososyal Dav.	.17*	.21*	.09	.15*	.21*	.31*	1				
8.Takım Arkadaşına Antisosyal Dav.	-.35*	-.27*	-.17*	-.49*	-.45*	.10	.16*	1			
9.Rakibe Antisosyal Dav.	-.17*	-.28*	-.16*	-.34*	-.33*	.17*	-.04	.61*	1		
10.Hileyi Benimseme	.17*	.29*	.17*	.33*	.33*	-.00	.14*	-.56*	-.65*	1	
11.Yarışma Severliği Benimseme	.21*	.26*	.12	.36*	.34*	-.15*	.11	-.57*	-.77*	.64*	1
12.Adil Kazanmayı Koruma	.08	-.00	.04	.10	.07	.21*	.20*	-.17*	-.13*	.21*	.14*

Değişkenler arasındaki korelasyonel ilişkiler tablo 2’de görülmektedir. Yapılan analizler sonucunda, antrenör meslek etiği davranışı toplam puanı ile takıma prososyal davranış arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki tespit edilmemiştir ($p>0.05$). Diğer taraftan, antrenör meslek etiği davranışı toplam puanı ile rakibe prososyal davranış arasında düşük düzeyde, pozitif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir ($r= 0.21$; $p<0.05$). Antrenör meslek etiği davranışı toplam puanı ile takım arkadaşına antisosyal davranış ($r= -0.45$; $p<0.05$) ve rakibe antisosyal davranış ($r= -0.33$; $p<0.05$) arasında ise orta düzeyde, negatif yönlü ve istatistiksel açıdan anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Benzer şekilde, antrenör meslek etiği davranışlarını temsil eden tüm boyutlar (profesyonellik, saygı, sorumluluk ve hoşgörü) takım arkadaşına ve rakibe antisosyal davranışlar ile düşük ve orta düzede, negatif yönde ilişkilidir. Ayrıca, antrenör meslek etiği toplam puanı ile hileyi benimseme ($r= 0.33$; $p<0.05$) ve yarışma severliği benimseme ($r= 0.34$; $p<0.05$) arasında orta düzeyde pozitif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı ilişkiler vardır. Son olarak, Antrenör meslek etiği toplam puanı ile adilce kazanmayı korumak arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki tespit edilmemiştir ($p>0.05$).

Tablo 3’te antrenör meslek etiği davranışlarının, sporcuların prososyal-antisosyal davranışı ve ahlaki karar alma tutumunu yordamasına ilişkin regresyon analizi sonuçları sunulmuştur. Elde edilen bulgulara göre antrenör meslek etiği davranışlarının takım arkadaşına prososyal davranışı $F(4.216)=.71$, $p>0.05$ anlamlı olarak açıklamadığı görülmektedir. Diğer regresyon modelleri incelendiğinde ise saygının rakibe prososyal davranışı %3 oranında anlamlı olarak açıkladığı belirlenmiştir $F(4.216)=2.84$, $p<0.05$. Hoşgörü, takım arkadaşına antisosyal davranışı %23 oranında $F(4.216)=17.69$, $p<0.05$ açıklamaktadır. Saygı ve hoşgörü birlikte, rakibe antisosyal davranışı $F(4.216)=9.20$, $p<0.05$ ve hileyi benimsemeyi $F(4.216)=8.93$,

$p < 0.05$ %13 oranında anlamlı olarak açıklamaktadır. Hoşgörünün ise yarışma severliği benimsemeyi %13 oranında $F(4.216)=9.04$, $p < 0.05$ anlamlı olarak açıkladığı belirlenmiştir. Son olarak, antrenörlük meslek etiği davranışlarının adilce kazanmamayı korumayı anlamlı olarak açıklamadığı görülmektedir $F(4.216)=1.01$, $p > 0.05$.

Tablo 3. Antrenörlük meslek etiği davranışlarının, sporcudaki ahlaki özellikleri yordamasına ilişkin regresyon analizi

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	B	SH	Beta	t	p	Düzeltilmiş R ²
Takım Arkadaşına Prososyal Davranış	Profesyonellik	.05	.10	.04	.47	.64	-.00
	Saygı	.06	.07	.08	.94	.35	
	Sorumluluk	.02	.13	.01	.08	.94	
	Hoşgörü	.00	.06	.00	.01	1.00	
Rakibe Sosyale Davranış	Profesyonellik	.12	.17	.06	.69	.49	.03
	Saygı	.24	.12	.17	2.00	.05	
	Sorumluluk	-.06	.23	-.02	-.24	.81	
	Hoşgörü	.04	.10	.03	.38	.70	
Takım Arkadaşına Antisosyal Davranış	Profesyonellik	-.15	.14	-.09	-1.10	.27	.23
	Saygı	-.01	.10	-.01	-.14	.89	
	Sorumluluk	-.04	.19	-.01	-.19	.85	
	Hoşgörü	-.49	.09	-.43	-5.65	.00	
Rakibe Antisosyal Davranış	Profesyonellik	.25	.16	.14	1.63	.11	.13
	Saygı	-.25	.11	-.19	-2.30	.02	
	Sorumluluk	-.10	.22	-.03	-.44	.66	
	Hoşgörü	-.39	.10	-.32	-4.00	.00	
Hileyi Benimseme	Profesyonellik	-.29	.19	-.13	-1.52	.13	.13
	Saygı	.33	.13	.20	2.49	.01	
	Sorumluluk	.12	.27	.03	.45	.66	
	Hoşgörü	.44	.12	.30	3.70	.00	
Yarışma Severliği Benimseme	Profesyonellik	-.14	.22	-.05	-.63	.53	.13
	Saygı	.26	.16	.14	1.69	.09	
	Sorumluluk	-.10	.31	-.02	-.31	.76	
	Hoşgörü	.57	.14	.34	4.12	.00	
Adil Kazanmayı Koruma	Profesyonellik	.11	.14	.07	.74	.46	.00
	Saygı	-.13	.10	-.11	-1.27	.21	
	Sorumluluk	.10	.20	.04	.50	.62	
	Hoşgörü	.11	.09	.10	1.20	.23	

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu araştırma, antrenör meslek etiği davranışlarının sporcuların prososyal davranışlar, antisosyal davranışlar ve ahlaki karar alma tutumları ile ilişkisini incelemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Elde edilen bulgular incelendiğinde antrenör meslek etiği davranışı toplam puanı rakibe prososyal davranış, hileyi benimseme ve yarışma severliği benimseme alt boyutlarıyla pozitif yönde anlamlı bir ilişki gösterirken; takıma ve rakibe antisosyal davranışlarla negatif yönde anlamlı şekilde ilişkilidir. Ayrıca, antrenör meslek etiği davranışlarını temsil eden tüm boyutlar takım arkadaşına ve rakibe antisosyal davranışlar ile düşük ve orta düzede, negatif yönde ilişkilidir. Regresyon analizi sonuçlarına göre ise, antrenör meslek etiği davranışlarının sporcuların ahlaki tutum ve davranışlarının anlamlı yordayıcıları olduğu belirlenmiştir. Regresyon analizinin bulguları değerlendirildiğinde, antrenör meslek etiği davranışı alt boyutları, rakibe prososyal davranış, takım arkadaşına ve rakibe antisosyal davranış, hileyi benimseme ve yarışma severliği benimseme puanlarını anlamlı bir şekilde açıklamaktadır.

Antrenörler sporcular üzerinde ebeveynlerinden ve öğretmenlerinden daha fazla etkiye sahiptir (Güler, 2023). Bu etkinin olumlu yönde olması için antrenör ve sporcu arasındaki ilişkinin

karşılıklı güven, saygı ve bağlılık üzerine kurulu olması gerekir. Böyle bir olumlu antrenör-sporcu ilişkisi, sporcuların psikososyal gelişiminde kritik bir rol oynar. Antrenörlerin sporculara karşı saygılı ve hoşgörülü bir tutum sergilemesi, aralarındaki ilişkinin temelini oluşturur (Jowett ve Cockerill, 2003). Olumlu iletişim süreçlerinin yaşandığı ve sağlıklı ilişkilerin kurulduğu bir ortamda gelişen pozitif antrenör-sporcu ilişkisi, sporcuların motivasyonunu ve memnuniyetini artırırken, aynı zamanda onların becerilerini geliştirmeleri için de elverişli bir ortam sunar (Altıntaş ve ark., 2012). Saygılı ve hoşgörülü antrenör davranışları, sporcuların kendilerini değerli ve kabul edilmiş hissetmelerine yardımcı olur (Mageau ve Vallerand, 2003) aynı zamanda yarışmaya dayalı sporlarda performansı desteklemektedir (Selağzı ve Çepikkurt, 2015). Bu durum, sporcuların özgüvenini ve öz-yeterlilik duygusunu güçlendirir, bu da onların psikososyal gelişimine olumlu katkı sağlar (Feltz ve ark., 2008).

Antrenör meslek etiği davranışlarının sporcuların prososyal ve antisosyal davranışları ile ilişkisi Bandura'nın (1977) Sosyal Öğrenme Teorisi ile açıklanabilir. Bu teoriye göre, insanlar başkalarının davranışlarını gözlemleyerek ve taklit ederek öğrenirler (Bandura, 1977). Antrenörler, sporcular için önemli rol modelleridir (Güler, 2023) ve davranışlarıyla sporcuların davranışlarını şekillendirebilirler (Smoll ve Smith, 2006). Antrenörlerin saygılı ve hoşgörülü tutumu, sporcuların bu davranışları içselleştirmesine ve rakiplerine karşı daha prososyal davranışlar sergilemesine yol açabilir (Hodge ve Lonsdale, 2011). Bu görüşü destekler nitelikte, Boardley ve Kavussanu (2009) tarafından yapılan çalışmada, antrenörlerin sporcularına karşı gösterdiği saygı, anlayış ve destekleyici tutumun sporcuların ahlaki gelişimini olumlu yönde etkilediği vurgulanmaktadır. Buna göre, antrenörlerin bu tür olumlu davranışları, sporcuların dürüstlük, adalet ve centilmenlik gibi değerleri içselleştirmelerine yardımcı olmakta ve etik ilkeleri modelleyerek sporcuların da benzer davranışları benimsemesine ve sergilemesine katkı sağlamaktadır. Aynı zamanda, antrenörlerin olumlu davranışlarının sporcuların antisosyal davranışlarını azaltması da önemli bir bulgudur. Sporcuların takım arkadaşlarına ve rakiplerine karşı saldırgan veya sportmenlik dışı davranışlar sergilemesi, spor ortamında istenmeyen bir durumdur (Kavussanu, 2008). Kavussanu (2008), antrenörlerin sporcularına etik değerleri aşılmasının ve olumlu bir takım iklimi oluşturmasının, sporcuların antisosyal davranışlarını azaltabileceğini belirtmiştir. Antrenörlerin saygılı ve hoşgörülü tutumu, sporcuların birbirlerine ve rakiplerine karşı daha saygılı davranmasını teşvik eder (Rutten ve ark., 2007). Ayrıca, antrenörlerin adaletli ve eşitlikçi bir yaklaşım benimsemesi, sporcular arasında olumlu ilişkileri güçlendirir ve çatışmaları azaltır (Fry ve Newton, 2003). Antrenörlerin mesleki etik davranışları, onların liderlik tarzlarını şekillendiren önemli bir faktördür. Bu nedenle, antrenörlerin meslek etiği davranışlarının, liderlik tarzları aracılığıyla sporcuların prososyal veya antisosyal davranışları üzerinde dolaylı bir etkiye sahip olduğunu gösteren çalışmalar mevcuttur. Örneğin, Boardley ve Kavussanu (2019) tarafından yapılan bir çalışmada, antrenörlere verilen etik liderlik eğitiminin sporcuların prososyal davranışlarını artırdığı ve antisosyal davranışlarını azalttığı gösterilmiştir. Malloy ve Kavussanu (2021) da yaptıkları çalışmada, antrenörlerin etik davranışları da içeren otantik liderlik eğitimlerine katılması sonucu sporcularının daha fazla prososyal davranış sergilediği belirlenmiştir. Aynı zamanda antrenörlerin demokratik ve destekleyici bir liderlik tarzı benimsemeleri de sporcuların kurallara uyma ve bağlılıklarını güçlendirmektedir (Özkan, 2021).

Bu çalışmadaki antrenör meslek etiği davranışları ile sporcuların ahlaki karar alma tutumları arasındaki ilişkiye yönelik bulgular genel olarak değerlendirildiğinde; antrenörlerin saygı ve hoşgörü davranışlarının, sporcuların hileyi benimseme ve yarışma severliği benimseme davranışlarını olumlu olarak yordadığı söylenebilir. Bu bulgular, antrenörlerin mesleki etik davranışları ile sporcuların ahlaki karar alma tutumları arasındaki anlamlı ilişkiyi ortaya

koymaktadır. Örneğin, antrenörler takım içinde etik karar verme süreçlerini desteklediğinde sporcular daha az hileli davranışlar sergilemektedir (Guivernau ve Duda, 2002). Bu bulgu, antrenörlerin etik davranışlarının sporcular için bir rol model oluşturduğunu ve onların davranışlarını şekillendirdiğini göstermektedir.

Antrenörlerin meslek etiği davranışları sporcuların olayları algılama, anlama ve yorumlama gibi temel bilişsel süreçleri üzerinde olumlu bir etkiye sahiptir. Bu tür davranışlar, sporcuların ahlaki olarak olgunlaşmalarına ve daha etik kararlar vermelerine olanak tanır (Boardley ve Kavussanu, 2009). Kavussanu ve Ntoumanis (2003) tarafından yapılan araştırma da antrenörlerin sporcularına karşı sergilediği olumlu davranışların, sporcuların ahlaki muhakeme becerilerini geliştirdiğini ortaya koymaktadır. Antrenörlerin sporcularıyla açık ve dürüst bir iletişim kurması, sporcuların etik ikilemler karşısında daha sağlıklı kararlar almasına yardımcı olmaktadır. Günümüzde sporun temel taşı olan antrenörlerin mesleki etik dışı davranışlarda bulunmaları antrenörlerin ve sporun saygınlığını azaltmaktadır. Antrenörlere mesleki etik ilkeleri benimsetmek sporun saygınlığının artmasına ve istenilen düzeye erişmesine katkı sağlayacaktır (Certel ve ark., 2018). Ayrıca, antrenörlerin sporcularına karşı şefkatli ve anlayışlı bir tutum sergilemesi, sporcuların başkalarının duygularını ve ihtiyaçlarını daha iyi anlamalarını sağlamaktadır (Kavussanu ve Ntoumanis, 2003). Bu da sporcuların ahlaki karar alma tutumlarını olumlu olarak etkileyebilir. Bu bağlamda, antrenörlerin mesleki etik ilkelere bağlılığı ve bu ilkeleri uygulama biçimleri, spor camiasının geleceği açısından kritik bir öneme sahiptir.

SONUÇ

Bu araştırma antrenörlerin meslek etiğine uygun davranışlar sergilemesinin sporcuların ahlaki özellikleri ile ilişkili olduğunu göstermektedir. Elde edilen bulgular, antrenörlerin mesleki etik ilkelere uygun şekilde davranmasının sporcuların prososyal davranışlarını teşvik edebileceğini, antisosyal davranışlarını azaltabileceğini ve ahlaki karar alma süreçlerini olumlu yönde etkileyebileceğini göstermektedir.

Antrenörler sporculara teknik bilgi ve becerileri aktarmanın yanında sporcularına rol model olarak da önemli bir figürdür. Sporcuların performanslarını artırmanın yanında, onların spor dışındaki bireysel ve sosyal gelişimlerini de etkilemeleri açısından antrenörler gençlik sporlarında önemli bir unsurdur. Sporcuların genel yaşam becerilerinin kazandırılmasında ve kişiliklerinin şekillendirilmesinde antrenörler merkezi bir rol oynar. Dolayısıyla, antrenörlerin dürüstlük, saygı, adalet ve sorumluluk gibi etik değerleri benimsemesi ve davranışlarıyla yansıtması, sporcuların da bu değerleri içselleştirmelerine ve ahlaki gelişimlerine katkı sağlayabilir. Antrenörlerin sporcularıyla kurdukları olumlu ve destekleyici ilişkiler, onların etik ikilemler karşısında daha sağlıklı kararlar almalarına ve başkalarının ihtiyaçlarını dikkate almalarına yardımcı olabilir. Sporda etik değerlerin yerleşmesi, sporcu gençlerin sağlıklı bir ahlaki gelişim göstermesi ve ahlaki olarak uygun tutum ve davranışlar sergilemesi için antrenörlere önemli sorumluluklar düşmektedir. Bu nedenle, antrenörlerin etik konulardaki farkındalıklarının artırılması, etik ilkeleri içselleştirmeleri ve bunları uygulamaya geçirmeleri önemlidir.

ÖNERİLER

Bu araştırma kesitsel bir tasarıma sahip olduğu için neden-sonuç ilişkisini tam olarak belirlemek mümkün değildir. Gelecekteki araştırmalar, antrenör mesleki etik davranışlarının zaman içindeki değişimini ve bunun sporcuların ahlaki özellikleri ile ilişkisini incelemek için boyamsal bir yaklaşım benimseyebilir. Bu sayede antrenörlerin meslek etiği davranışlarındaki

değişikliklerin sporcuların ahlaki özelliklerini nasıl etkilediği daha net bir şekilde anlaşılabilir. İkinci olarak, bu araştırmadaki ölçme araçları ilgili değişkenleri sporcu algısına göre değerlendirmektedir. Antrenör meslek etiği davranışları ile sporcuların ahlaki özellikleri arasındaki ilişkiye yönelik ileride yapılacak araştırmalar ilgili değişkenleri antrenör ve yönetici gibi bireylerin algısına göre ölçülebilir. Üçüncü olarak ise, bu araştırmada nicel araştırma yöntemleri kullanılmıştır. Gelecekteki araştırmalar, antrenör meslek etiği davranışlarının doğasını ve bu davranışların sporcuların ahlaki özellikleri ile ilişkisini daha derinlemesine anlamak için nitel araştırma yöntemlerini kullanabilir. Örneğin antrenörler ve sporcularla yapılan derinlemesine görüşmeler veya spor alanında yapılacak gözlemler aracılığı ile antrenör meslek etiği davranışlarının nasıl algılandığı ve bu davranışların sporcuların ahlaki özellikleri ile ilişkisi ayrıntılı olarak keşfedilebilir. Sunulabilecek bir diğer öneri antrenörlere yönelik eğitim programları ile ilgilidir. Antrenörlerin meslek etiğine uygun davranışlar sergilemesinin sporcuların ahlaki özellikleri ile ilişkili olduğu göz önüne alındığında, antrenörlerin mesleki etik davranışlar benimsemesine yönelik eğitim programları geliştirilebilir ve geliştirilen bu eğitimler antrenörlere uygulanabilir. Ayrıca bu eğitimlerin içeriğinin nasıl olacağına yönelik kapsamlı çalışmalar yapılarak eğitimler en etkili şekilde tasarlanabilir. Son olarak, spor bakanlığı, milli eğitim bakanlığı, spor federasyonları ve spor kulüpleri antrenörlerin meslek etiğine uygun davranışlar sergilemelerini doğrultusunda çeşitli uygulama ve politikalar geliştirmelidir. Antrenörlerin belgelendirilmesi, istihdamı, hizmet içi eğitimleri ve denetlenmesi süreçleri antrenörlerin mesleki etik davranışları göz önünde bulundurularak planlanabilir. Ayrıca antrenörlerin etik ilkelere aykırı davranışlarının bildirilmesi, takip edilmesi ve ele alınmasına yönelik kapsamlı, net ve şeffaf bir sistem oluşturulmalıdır. Böylece sporcuların ahlaki gelişimini destekleyen, güvenli ve olumlu bir spor ortamı elde edilebilir.

KAYNAKLAR

- Alemdağ, S. (2018). Genç futbolcuların prososyal ve antisosyal davranışlarının incelenmesi. *Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi*, 9(2), 102-109.
- Altın, M., & Özşarı, A. (2017). Sporcu eğitim merkezlerinde yatılı olarak eğitim gören sporcuların ahlaki karar alma tutumları. *Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(1), 133-145.
- Altıntaş, A., Çetinkalp, Z. K., & Aşçı, F. H. (2012). Antrenör-sporcu ilişkisinin değerlendirilmesi: geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Spor Bilimleri Dergisi*, 23(3), 119-128.
- Anderson-Butcher, D. (2019). Youth sport as a vehicle for social development. *Kinesiology Review*, 8(3), 180-187.
- Atlı, K., Karadağ, Ö., & Mirzeoğlu, A. D. (2022). Voleybol Antrenörlerinin Meslek Etiği Davranışlarına İlişkin Antrenör ve Sporcu Görüşlerinin Karşılaştırılması. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 27(3), 171-188.
- Bandura, A. (1977). *Social learning theory*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- Bartholomew, K.J., Ntoumanis, N., & Thøgersen-Ntoumani, C. (2010). The controlling interpersonal style in a coaching context: Development and initial validation of a psychometric scale. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 32(2), 193-216.
- Bhavsar, N., Ntoumanis, N., Quested, E., Gucciardi, D.F., Thøgersen-Ntoumani, C., Ryan, R. M., Reeve, J., Sarrazin, P., & Bartholomew, K. J. (2019). Conceptualizing and testing a new tripartite measure of coach interpersonal behaviors. *Psychology of Sport and Exercise*, 44, 107-120.
- Boardley, I. D., & Kavussanu, M. (2009). The influence of social variables and moral disengagement on prosocial and antisocial behaviours in field hockey and netball. *Journal of Sports Sciences*, 27(8), 843-854.
- Bollen, K. A. (2014). *Structural equations with latent variables*. John Wiley & Sons.

- Bureau, J. S., Vallerand R. J., Ntoumanis, N., & Lafreniere, M. A. K. (2012). On passion and moral behaviour in achievement settings; *the mediating role of pride*. *Motiv Emot*, 37(1), 121-133.
- Cairney, J., Clark, H. J., Kwan, M. Y., Bruner, M., Tamminen, K. (2018). Measuring sport experiences in children and youth to better understand the impact of sport on health and positive youth development: designing a brief measure for population health surveys. *BMC Public Health*, 18(1), 446.
- Caprara, G. V., Luengo Kanacri, B. P., Zuffianò, A., Gerbino, M., & Pastorelli, C. (2015). Why and how to promote adolescents' prosocial behaviors: Direct, mediated and moderated effects of the CEPIDEA school-based program. *Journal of Youth and Adolescence*, 44, 2211-2229.
- Certel, Z., Alkış, A., & Gürpınar, B. (2018). Antrenörlerin mesleki etik ilkelere uyma düzeylerinin antrenör ve sporcu gözüyle değerlendirilmesi. *Mediterranean Journal of Humanities*, 8(2), 223-231.
- Chelladurai, P. A (1978). *Contingency model of leadership in athletics*. Unpublished doctoral dissertation. University of Waterloo.
- Coale, R., & Simon, M. (2020). Ethical coaching behaviours in college athletics: impact on student-athletes. *Journal of Qualitative Research in Sports Studies*, 14(1), 85-98.
- Cohen, J. (2013). *Statistical power analysis for the behavioral sciences*. Academic Press.
- Cook, R. D., & Weisberg, S. (1982). *Residuals and Influence in Regression*. Chapman and Hall.
- Côté, J. Yardley, J. Hay, J. Sedgwick, W., & Baker, J. R. (1999). An Exploratory Examination of the Coaching Behavior Scale for Sport. *AVANTE*, 5(3), 82-92.
- Creswell, J. W., & Creswell, J. D. (2017). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches*. Sage Publications.
- Çeviker, A. (2013). *Ankara Amatör Süper Lig Futbolcularının Antrenörlerinde Gözlemledikleri Etik ve Etik Dışı Davranışlar*. Yayınlanmış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Çeviker, A. (2017). *Bedensel engelli spor kulüplerinde görev yapan antrenörlerin, antrenörlük mesleki etik ilkelere uyma düzeylerinin belirlenmesi*. Yayınlanmış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Damon, W., Lerner, R. M., & Eisenberg, N. (Eds.). (2006). *Handbook of child psychology, social, emotional, and personality development*. John Wiley ve Sons.
- Davis, L., Appleby, R., Davis, P., Wetherell, M., & Gustafsson, H. (2018). The role of coach-athlete relationship quality in team sport athletes' psychophysiological exhaustion: implications for physical and cognitive performance. *Journal of Sports Sciences*, 36(17), 1985-1992.
- Dolaşır Tuncel, S., & Büyüköztürk, Ş. (2009). Antrenörlerin mesleki etik ilkeleri nelerdir? Nasıl ölçülür? Ölçek geliştirme: Ölçeğin geçerlik ve güvenilirliği. *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 7(4), 159-168.
- Dolaşır, S. (2005). *Antrenörlük Etiği ve İlkeleri*, Gazi Kitapevi.
- Duffy, M., & Passmore, J. (2010). Ethics in coaching: An ethical decision making framework for coaching psychologists. *International Coaching Psychology Review*, 5(2), 140-151.
- Durak, N. (2011). Gelenek ve modernite etkileşimi bağlamında spor etiği. *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2(27), 43-63.
- Feltz, D. L., Short, S. E., & Sullivan, P. J. (2008). *Self-efficacy in sport*. Human Kinetics.
- Fry, M. D., & Newton, M. (2003). Application of achievement goal theory in an urban youth tennis setting. *Journal of Applied Sport Psychology*, 15(1), 50-66.

- Furley, P., Bertrams, A., Englert, C., & Delphia, A. (2013). Ego depletion, attentional control, and decision making in sport. *Psychology of Sport and Exercise, 14*, 900-904.
- Gano-Overway, L., Thompson, M., & Van Mullem, P. (2020). *National Standards for Sport Coaches: Quality Coaches, Quality Sports: Quality Coaches, Quality Sports*. Jones & Bartlett Learning.
- Gibbons, S. L., Ebbeck, V., & Weiss, M. R. (1995). Fair play for kids: Effects on the moral development of children in physical education. *Research Quarterly for Exercise and Sport, 66*(3), 247-255.
- Goldberg, L., MacKinnon, D. P., Elliot, D. L., Moe, E. L., Clarke, G., & Cheong, J. (2000). The adolescents training and learning to avoid steroids program: preventing drug use and promoting health behaviors. *Archives of Pediatrics & Adolescent Medicine, 154*(4), 332-338.
- Guivernau, M., & Duda, J. L. (2002). Moral atmosphere and athletic aggressive tendencies in young soccer players. *Journal of Moral Education, 31*(1), 67-85.
- Gülcan N. Y. (2015). Discussing the importance of teaching ethics in education. *Social and Behavioral Science, 174*, 2622-2625.
- Güler, D. (2023). Antrenörlük meslek etiği. S. Tuncel (Ed.), *Sporda meslek etiği içinde*. Efe Akademi.
- Güllü, S. (2018). Sporcuların antrenör-sporcu ilişkisi ile sportmenlik yönelimleri üzerine bir araştırma. *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 16*(4), 190-204.
- Güllü, S. (2023). Sporcu üniversite öğrencilerinin ahlaktan uzaklaşmaları ile antrenörlerinin etik dışı davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *SPORMETRE Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 21*(100. Yıl Özel Sayısı), 101-115.
- Güllü, S., Yıldız, S. M., & Saydam, H. (2021). Boksörlerin antrenör-sporcu ilişkisinin sportmenlik yönelimlerine (fair play davranışlarına) etkisinin incelenmesi. *Uluslararası Güncel Eğitim Araştırmaları Dergisi, 7*(2), 500-510.
- Gürpınar, B. (2014). Altyapı sporlarında ahlaki karar alma tutumları ölçeğinin Türk kültürüne uyarlanması: Bir Türk örneğinde geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Eğitim ve Bilim, 39*(176), 413-424.
- Güven, Ö., & Erman, Ö. (2012). Antrenörlerin etik dışı davranışları ile ilgili sporcu algısı ölçeğinin geliştirilmesi. *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 10*(2), 67-75.
- Güvendi, B., & Işım, A. T. (2019). Moral disengagement level of team athletes depending on unethical behaviors they perceived from their coaches. *Journal of Education and Learning, 8*(4), 83-92.
- Güvendi, B., & Keskin, B. (2020). Sporcuların antrenörlerinden algıladıkları etik dışı davranış algısına göre saldırganlık ve öfke davranışlarının incelenmesi. *Gaziantep Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi, 5*(2), 134-145.
- Güvendi, B., Kaya, S., & Tosun, M. A. (2022). Antrenörlerin Meslek Etiği Davranışlarının Antrenör Sporcu İlişkisi Üzerine Etkisi. *Yalova Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi, 1*(1), 108-116.
- Haney, C. J., Long, B. C., & Howell, G. (1998). Coaching as a profession: Ethical concerns. *Journal of Applied Sport Psychology, 10*(2), 240-250.
- Hodge, K., & Lonsdale, C. (2011). Prosocial and antisocial behavior in sport: The role of coaching style, autonomous vs. controlled motivation, and moral disengagement. *Journal of Sport and Exercise Psychology, 33*(4), 527-547.
- Hurdman, A., Jones, C., & Jones, R. (2010). Sports coaching, virtue ethics and emulation. *Physical Education and Sport Pedagogy, 15*(4), 345-359.
- International Coaches Federation (2003). "ICF Standart of Ethical Conduct. Retrieved October 25". Adopted by the ICF Global Board of Directors June 2015.

Jang, C. Y. (2013): Development and validation of the sport character scale. Unpublished doctorate thesis, The University of Utah, USD.

Jowett, S., & Cockerill, I. M. (2003). Olympic medallists' perspective of the athlete-coach relationship. *Psychology of Sport and Exercise*, 4(4), 313-331.

Kavussanu, M., & Boardley, I. D. (2009). The prosocial and antisocial behavior in sport scale. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 31(1), 97-117.

Kavussanu, M., & Ntoumanis, N. (2003). Participation in sport and moral functioning: Does ego orientation mediate their relationship?. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 25(4), 501-518.

Kavussanu, M., & Ring, C. (2016). Moral thought and action in sport and student life: A study of bracketed morality. *Ethics ve Behavior*, 26(4), 267-276.

Kavussanu, M., Seal, A. R., & Phillips, D. R. (2006). Observed prosocial and antisocial behaviors in male soccer teams: Age differences across adolescence and the role of motivational variables. *Journal of Applied Sport Psychology*, 18(4), 326-344.

Kayır, B., & Özbek, O. (2019). Antrenörlerin meslek etiği davranışları ölçeği: Ölçek geliştirme ve geçerlik çalışması. *Spormetre*, 17(3), 134-144.

Kayır, B., & Özbek, O. (2021). Antrenörlerin meslek etiği davranışlarına ilişkin antrenör ve sporcu görüşleri. *Spor Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 1-12.

Kohlberg, L. (1964). Development of moral character and moral ideology. *Review of Child Development Research*, 1, 381-431.

Lee, M. J., Whitehead, J., & Ntoumanis, N. (2007). Development of the attitudes to moral decisionmaking in youth sport questionnaire (AMDYSQ). *Psychology of Sport and Exercise*, 8(3), 369-392.

Lickona, T. (1996). Eleven principles of effective character education. *Journal of Moral Education*, 25(1), 93-100.

Lyle J. (2002). *Sports coaching concepts: a framework fr coaches' behaviour*. Routledge.

Mackenzie B. (2001). British Athletics - Code of ethics for Coaches. <https://www.brianmac.co.uk/ukethics.htm>

Mageau, G. A., & Vallerand, R. J. (2003). The coach-athlete relationship: A motivational model. *Journal of Sports Science*, 21(11), 883-904.

Malloy, E., & Kavussanu, M. (2021). The effects of an authentic coaching intervention on athlete outcomes: A pilot randomised controlled trial. *Psychology of Sport and Exercise*, 57, 101957.

McGee, V., & DeFreese, J. D. (2019). The coach-athlete relationship and athlete psychological outcomes. *Journal of Clinical Sport Psychology*, 13(1), 152-174.

Orhan, S., & Salman, M. N. (2021). Genç futbolcularda antrenör-sporcu ilişkisinin ahlaki karar alma tutumları ile prososyal ve antisosyal davranışlarla ilişkisi. *Sportif Bakış: Spor ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 8(3), 334-355.

Orhan, S., Elmas, L., Atıcı, A. R., Erbaş, M. K., & Karahan, M. (2023). Genç takım sporcularında anne-baba tutumları ile prososyal ve antisosyal davranışlar arasındaki ilişki: Kesitsel araştırma. *Türkiye Klinikleri Journal of Sports Sciences*, 15(3), 413-427.

Özdemir, İ. (2019). *Takım sporları ile uğraşan yetişkin sporcuların prososyal ve antisosyal davranışlarının belirlenmesinde mükemmeliyetçilik ve başarı*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Özkan, A. (2021). *Süper lig hentbol antrenörlerinin tercih ettikleri liderlik davranışları ile hentbolcuların spormenlik yönelimlerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.

Pallant, J. (2013). *SPSS survival manual*. McGraw-Hill Education.

- Peláez, S., Aulls, M. W., Rossi, A., & Bacon, S. L. (2013). The coach as a contributor to the socio-moral context: a literature review. *Psychology Research*, 3(3), 113-128.
- Polat, A., & Kaynak, K. (2022). Kadın voleybolcuların spora bağlılıkları ile prososyal ve antisosyal davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Ulusal Kinesyoloji Dergisi*, 3(2), 38-47.
- Proios, M. (2013). Athletic identity and achievement goals of gymnastics athletes. *Science of Gymnastics Journal*, 4(3), 15-24.
- Rutten, E. A., Biesta, G. J., Deković, M., Stams, G. J. J., Schuengel, C., & Verweel, P. (2010). Using forum theatre in organised youth soccer to positively influence antisocial and prosocial behaviour: A pilot study. *Journal of Moral Education*, 39(1), 65-78.
- Rutten, E. A., Stams, G. J. J., Biesta, G. J., Schuengel, C., Dirks, E., & Hoeksma, J. B. (2007). The contribution of organized youth sport to antisocial and prosocial behavior in adolescent athletes. *Journal of Youth and Adolescence*, 36, 255-264.
- Sage, L., Kavussanu, M., & Duda, J. (2006). Goal orientations and moral identity as predictors of prosocial and antisocial functioning in male association football players. *Journal of Sports Sciences*, 24(05), 455-466.
- Sarı, İ., & Köleli, N. (2020). Antrenör kaynaklı destekleyici ve kısıtlayıcı güdüsel iklimin sporcuların tükenmişlik ve ahlaki karar alma tutumları ile ilişkisi. *Spor Bilimleri Dergisi*, 31(2), 69-82.
- Sarıkol, E. (2021). *Farklı branş sporcularının sporda ahlaktan uzaklaşmalarında antrenörlerin etik dışı davranışlarının etkisi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Kırıkkale Üniversitesi, Kırıkkale.
- Selağzı, S., & Çepikkurt, F. (2014). Antrenör ve sporcu iletişim düzeylerinin belirlenmesi. *CBÜ Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 9(1), 11-18.
- Sevim, Y., Tuncel, F., Erol E., & Sunay, H. (2001). *Antrenör Eğitimi ve İlkeleri*. Gazi Kitabevi.
- Sezen-Balçıklı, G. (2013). The Turkish adaptation of the prosocial and antisocial behavior in sport scale (PABSS). *International Journal of Humanities and Social Science*, 3(18), 271-276.
- Shields, D. L., Lavoie, N. M., Bredemeier, B. L., & Power, F. C. (2007). Predictors of poor sportspersonship in youth sports: Personal attitudes and social influences. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 29(6), 747-762.
- Sivrikaya, M., & Sivrikaya, A. (2020). Gelişim ligi futbolcularının ahlaki karar alma tutumlarının incelenmesi. *İnönü Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 7(2), 26-45.
- Smith, R. E., Smoll, F. L., & Hunt, E. (1977). A system for the behavioral assessment of athletic coaches. *Research Quarterly*, 48(2), 401-407.
- Smoll, F. L., & Smith, R. E. (2006). Enhancing coach-athlete relationships: Cognitive-behavioral principles and procedures. *The Sport Psychologist's Handbook*, 19-37.
- Stornes, T. (2001). Sportspersonship in elite sports: on the effects of personal and environmental factors on the display of sportspersonship among elite male handball players. *European Physical Education Review*, 7(3), 283-304.
- Sukys, S., Majauskiene, D., & Dumciene, A. (2017). The effects of a three-year integrated Olympic education programme on adolescents' prosocial behaviours. *European Journal of Sport Science*, 17(3), 335-342.
- Tanrıverdi, H. (2012). Spor ahlakı ve şiddet. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 5(8), 1071-1093.
- Tapan, U. (2020). *Kadın Milli Takım Güreş Antrenörlerinin, mesleki etik ilkelerine uyma düzeylerinin sporcular açısından değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi, Bursa.

Tepeköylü Öztürk, Ö., & Soytürk, M. (2019). Sporcu algılarına göre antrenör iletişim becerileri. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(1), 576-583.

Turkay, H. (2021). *Futbolcularda sosyal kimlik bağlamında prososyal ve antisosyal davranışlar*. Doktora tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.

Turnnidge, J., & Côté, J. (2020). Coaching impact: The transformational coach in sports. In R. Resende and A.R. Gomes, (Eds.), *Coaching for Human Development and Performance in Sports Cham*, Switzerland: Springer.

White, S., & Rezanian, D. (2019). The impact of coaches' ethical leadership behaviour on athletes' voice and performance: The role of accountability. *Sport, Business and Management: An International Journal*, 9(5), 460-476.

Woods, R. (2011). *Social issues in sport*. Human Kinetics.

Worthy, K. (2017). *The coach-athlete relationship as a predictor of self-regulation, academic self-efficacy, and aggression among athletes with exposure to community violence*. Seton Hall University.

Yarayan, Y. E., Yıldız, A. B., Gülşen, D. B. A., & İlhan, L. (2020). Futbolculuk seviyesi prososyal ve antisosyal davranışların bir belirleyicisi midir?. *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 18(4), 125-133.

Yazıcı, Ö. F. (2022). Rekabetçi saldırganlık ve öfkede prososyal ve antisosyal davranışların rolü. *Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi*, 13(2), 117-132.

Yıldız, Ö., & Yıldız, M. (2020). Futbol hakemlerinin sporun ahlaki iklimine ilişkin görüşleri. *Uluslararası Güncel Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 357-378.